

KÖNYVSZEMLE

Dávid László: *A középkori Udvarhelyszék művészeti emlékei*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1981. 397 l.

Középkori építészeti emlékeink beszédes, szomorú krónikája ez a könyv. A régi Udvarhelyszék hetvenöt faluját veszi számba a szerző, azokat, amelyekben középkori épület nyomait tudja kimutatni, s mindent elmond, ami az egykori vagy még most is álló templommal, várral, udvarházzal kapcsolatban megtudható. Dávid László egymagában egész kutatócsoport munkáját végezte el két évtized alatt, s a modern tudományos igényeknek megfelelően a helyszíni kutatást, a szakirodalom megállapításait levéltári adatokkal egészítette ki; ahol lehetséges volt, a régészeti feltárások eredményeire is alapozott. Szomorú ez a számbavétel, mert arra utal, hogy nagyon keveset törődöttünk még a múlt században is műemlékeinkkel, számos helyen már csak romok vagy beépített kövek emlékeztetnek a középkorra. E könyvet átlapozva értjük meg igazán Orbán Balázs jó száz évvel ezelőtti leírásainak értékét: számos adatot már csak tőle vehetett át a szerző. S valószínűleg hasonló jelentőségű lesz egy évszázad múltán Dávid kötete is.

Udvarhelyszék középkori műemlékeinek nagy többsége templom. Néhányuk még a XIII. század vége előtt késő román stílusban épül. A XIII. század második felétől a XIV. század első negyedéig átmeneti stílusban építenek 18—20 templomot — vagyis a román stílus rendre felváltja a gótika. A XIV. században az építkezések üteme lelassul, inkább a falképfestés virágzik. A XV. század közepétől a XVI. század közepéig a késő gótika újabb lendületet ad az építkezéseknek, e korszakból származik a legtöbb középkori templom, szám szerint 60, közülük 34-nél nem mutatható ki korábbi építkezés nyoma. A reneszánsz inkább csak a díszítőelemeket befolyásolja. A késő barokk újabb felledülést hoz az építkezésekben, sajnos, ugyanakkor középkori műemlékek egész sorát is elpusztítja, átalakítja. A legszomorúbb, hogy még a múlt század végi modernizálási, építkezési hullámnak is számos középkori emlék eshetett áldozatául. Ami fennmaradt, az sem őrzi tisztán középkori formáját. A szerző megállapítja: „Középkori műemlékeinket az egymást követő stílusok állandóan formálták. Nincs emlékünknél, mely változatlanul őrződött volna meg napjainkig, mert arra minden korszak, minden évszázad rátette kézjegyét. Az emlékek tehát csak változásuk

folyamatában ragadhatók meg, történetük a jelenig fut és a jövőbe nyúlik...

A szerző külön érdeme, hogy e fenti megállapításhoz alkalmazkodva a legtöbb esetben egészen a jelenkorig követi a műemlékek sorsát, s így az egyes templomokról szóló fejezetek gyakran kis monográfiává kerekednek. Magán az épületen kívül figyelme kiterjed a festészeti emlékek s más felszerelési tárgyak leírására is. Különösen érdekesek a harangokra vonatkozó adatai.

A kötet 44 oldalas általános és elméleti kérdéseket taglaló bevezető része után ábécé sorrendben következik a hetvenöt udvarhelyszéki helység, s alcímekben adja a leírásra kerülő várrom, templom, kápolna, esetleg emléktárgy nevét. Mindegyik helységről szóló fejezet végén megtaláljuk a szakirodalom felsorolását. Ugyhogy a kötet mint helytörténeti bibliográfia is figyelmet érdemel. Az illusztrációs anyag nagy részét maga a szerző készítette. 364 helyszíni és alaprajz, magyarázó ábra, továbbá 390 fényképfelvétel növeli a könyv dokumentumértékét. Az évszámokkal ellátott névmutató, valamint a helynévmutató megkönnyíti a terjedelmes anyagban való eligazodást.

Dávid László könyve az unitárius olvasóknak, lelkészeknek különösen hasznos munka. *A felsorolt hetvenöt helység egyharmadában, huszonöt faluban középkori eredetű, vagy legalább ilyen emlékeket őrző unitárius templom van, s e templomok együttes szakszerű leírása most történik meg első alkalommal.* Azok tájékoztatására, akik e gyorsan elkapkodott kötethez nem jutottak hozzá, érdemes felsorolnunk a szóban forgó unitárius falvakat: Alsóboldogfalva, Csehétfalva, Énlaka, Fiatfalva, Homoródalmás, Homoródjánosfalva, Homoródkarácsonyfalva, Homoródszentmárton, Homoródszentpál, Homoródszentpéter, Homoródújfalva, Kis-solymos, Korond, Zsákod, Nagymedesér, Oklánd, Rava, Siménfalva, Székelyderzs, Székelyszentmihály, Székelyszentmiklós, Szentábrahám, Tarc-safalva, Tordátfalva, Vargyas. Az e templomokban szolgáló lelkészek szép feladata lehetne a kötet adatainak kiegészítése további kutatások alapján. És éppen e könyv bizonyítja, hogy vidéki lelkészként is érdemes tudományos munkába kezdeni, mert a több éves, évtizedes odaadásal végzett adatgyűjtés, kutatás előbb-utóbb meghozza gyümölcsét.

GAAL GYÖRGY

A romániai magyar nemzetiség, szerkesztette Koppándi Sándor. Kriterion könyvkiadó Bukarest, 1981. 522 l.

A gyűjteményes tanulmányok kiadásával, mint az élszóban is olvashatjuk, az a törekvés jutott érvényre, hogy megjelenésével kiegészítse a Romániában élő magyar nemzetiség életéről és tevékenységéről szóló irodalmat. A közzétett tanulmányok és cikkek által pedig gazdagítsa ismereteinket a románai magyarság politikai, gazdasági, társadalmi helyzetéről, a román néppel való együttéléséről, közös jövőformálásáról.

A kötetben közzétett 27 tanulmányból az első hat a nemzet és a nemzetiség politikai, etnikai és etikai fogalmainak magyarázatára ill. tisztázására vállalkozik és a román—magyar történeti együttműködés

hagyományait, a romániai magyar nemzetiség és a románság történelmi-politikai kapcsolatait tárgyalja.

A fogalmak tisztázása mellett statisztikai és demográfiai adatokat találunk a Romániában lakó magyar nemzetiségről, mely az együttlakó nemzetiségek között számban a legnagyobb, az ország összlakosságának mintegy 8 százalékát teszi ki. Az 1977. évi népszámlálás adatai szerint a magyarság száma 1 705 810, melynek 98 százaléka tizenhat erdélyi megyében él.

A jelenben Románia területén a nemzetiségi kérdés megoldást nyert azért, hogy az egységes román nemzeti állam kialakulását megelőző idők folyamán letelepedett többféle nemzetiségű népek, az egymásmellett élés történeti valóságából kiindulva, a teljes egyenlőség és kölcsönös felelősség alapján állnak. Románia alkotmányának 22. szakasza szerint: „Az együtt élő nemzetiségeknek biztosítva van az anyanyelv szabad használata, továbbá könyvek, újságok, folyóiratok, színházak és minden fokú oktatás a saját nyelvükön. Azokban a közigazgatási területi egységekben, amelyekben a román lakosságon kívül más nemzetiségű lakosság is él, minden szerv, intézmény, szóban és írásban az illető nemzetiség nyelvét is használja.“ E kedvező feltételek között a nemzetiségek együttélése és együttműködése pozitíven segítette és segíti elő az ország új arculatának és életformájának kialakítását, melyben mindenki — nemzetiségi különbség nélkül — cselekvően részt vehet a jövő tudatos építésében.

A kötetben megjelent további írások számadatok és tények felsorakoztatásával körvonalazzák a hazai magyar nemzetiség szellemi életét, tevékenységét, hozzájárulását a tudomány, a kultúra fejlesztéséhez, s vázolják a szépirodalom, a színház, zene és képzőművészet, a történetírás, a természettudományok, orvostudomány és gyógyszerészet terén elért eredményeket. Tanulmányokat olvashatunk a romániai magyarság néprajzáról, sajtóéletéről, irodalmáról, folklórjáról, a nyelvtudományi kutatásokról. Ezek közül több dolgozat forrásanyagot is jelenthet az ezután megjelenő munkák számára.

Örömmel vesszük, hogy a kiadványban helyet kapott egy hat oldalra terjedő ismertetés a romániai magyar egyházakról is. A kötet végén néhai Mikó Imrének, egyházunk volt főgondnokának 1976. évből származó interjúsorozatát találjuk. A négy romániai magyar anyanyelvű egyház öt püspökével: Márton Áron római katolikus, D. Nagy Gyula és Dr. Papp László református, Dr. Kovács Lajos unitárius és Szedressy Pál evangélikus püspökökkel készített interjúkból vázlatosan ugyan, de képet kapunk a bemutatott egyházak szervezeti felépítéséről, lélekszámáról, az egyházközségek, lelkészek, templomok számáról, az egyházi kiadványokról az egyházunk főpásztorával, dr. Kovács Lajos püspökkel készített interjúból idézzük: „Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a Vallásügyi Hivatal minden támogatást megad egyházunk működéséhez. Hetvenezer nyilvántartott hívünk látogatja rendszeresen százharminc templomunkat, ahol százhusz lelkész hirdeti az evangéliumot, jórészt a székelyek lakta megyékben. Fizetésük mintegy felét — akár csak a többi felekezetek lelkészei — az államtól kapják, központi irodánkat és közös teológiánkat az állam tartja fenn. A magunk erejéből

'adtuk ki káténkat, énekeskönyvünket, falinaptárunkat, s adjuk ki a 82. évfolyamában járó Keresztény Magvetőt."

Általában véve megállapíthatjuk, hogy a kötet elérte célját, bemutatva a romániai magyar nemzetiség sokoldalú teljesítményeit, a román néppel és a többi együttlakó nemzetiségekkel közösen végzett társadalomépítő munkáját.

A. GY.

SEMĂNĂTORUL CREȘTIN

Revista Bisericii Unitariene din R. S. România

Anul 87

Nr. 3.
Cluj-Napoca

1981

CUPRINSUL

Salutăm ziua de 23 August 147

STUDII

D. Dr. János Erdő: Invățăminte directoare 149
Dezső Szabó: Construirea bisericilor în Biserica Unităriană în
timpul celor 30 de ani după edictul toleranței 157

LUCRĂRI OMILETICE

Áron Török: „Aduceți-vă, dar aminte...” 178
János Huszti: Împreună cu Iisus 180
Ferenc Szász: Bolnavii au nevoie de medic 183
István Kovács: Omul este măsurat de fapta lui 187

VIAȚA BISERICESCĂ ȘI ȘTIRI 189

RECENZII 192

Colectivul de redacție — Editors

Președintele și redactor responsabil: P.S.S. dr. Lajos Kovács, membrii: dr. János Erdő (redactor responsabil adjunct), dr. Árpád Szabó, Dezső Szabó (redactori), Ferenc Sebe și György Andrási.

CHRISTIAN SOWER

Journal of the Unitarian Church in R. S. Romania

Volume 87

1981
Cluj-Napoca

Number 3

CONTENTS

The 23-rd of August 147

STUDIES

Directing Lessons, J. Erdő 149
Church constructions in the Unitarian Church after the Toleration
Act, D. Szabó 157

SERMONS

“Remember the days gone by”, Á. Török 178
In company with Jesus, J. Huszti 180
“It is not the healthy that need a doctor, but the sick”, F. Szász . 183
Each tree is known by its own fruit, I. Kovács 187

CHURCH LIFE — NEWS 189

BOOK REVIEW. 192

Redacție — Editorial Office

3400 Cluj-Napoca, B-dul Lenin nr. 9. R. S. Romania, Tel.: 146 09

I. P. Cluj, Municipiul Cluj-Napoca, 3021/1982.

